

Kisbali-témák

KÖNYVKRITIKA - LXIV. évfolyam, 35. szám, 2020. augusztus 28.

Popovics Zoltán és Széchényi Endre (szerk.): Esztétika – történelem – hermeneutika. Tanulmányok Kisbali László emlékére. L'Harmattan Kiadó, Budapest 2019, 266 oldal, 2290 Ft

Kisbali László a XX. század nyolcvanas-kilencvenes éveiben a magyar filozófiai élet legendás alakja volt. „Hírnevét, kollégáira és tanítványaira gyakorolt számottevő hatását [nem] híres könyveivel, hanem legendás egyetemi előadásaival vívta ki.” (7.) Szűkebb kutatási területe a felvilágosodás és Kant filozófiája volt. Erről mindent tudott. És mégis: a művek és a doktori értekezés valahogy nem készült el. „Súlyosan depressziós alkat volt, amin csak rontott, hogy képtelen volt munkáit bevégezni. Hiszen belátható, a szövegek lábjegyzeteinek patológikus ismerni akarása már két-három könyv után is a végtelenhez tartó exponenciális növekedést idéz elő.” (Radnóti Sándor: *Sosem fogok memoárt írni*, Magvető, 2019. 107.)

Kisbali László a XX. század nyolcvanas-kilencvenes éveiben a magyar filozófiai élet legendás alakja volt. „Hírnevét, kollégáira és tanítványaira gyakorolt számottevő hatását [nem] híres könyveivel, hanem legendás egyetemi előadásaival vívta ki.” (7.) Szűkebb kutatási területe a felvilágosodás és Kant filozófiája volt. Erről mindent tudott. És mégis: a művek és a doktori értekezés valahogy nem készült el. „Súlyosan depressziós alkat volt, amin csak rontott, hogy képtelen volt munkáit bevégezni. Hiszen belátható, a szövegek lábjegyzeteinek patológikus ismerni akarása már két-három könyv után is a végtelenhez tartó exponenciális növekedést idéz elő.” (Radnóti Sándor: *Sosem fogok memoárt írni*, Magvető, 2019. 107.) Mondhatnánk, hogy ebben az esetben – mivel a felejtés veszélye sokkal nagyobb – különösen fontos az egykori barátok, kollégák és tanítványok emlékezése.

Állapotainkat jól jellemzi az előszó következő mondata: „Kötetünk megjelentetéséhez nem kaptunk pénzügyi támogatást semmilyen alapítványtól vagy szervezettől [...]” (8.) De ennél sokkal fontosabb, hogy a kötetben kiváló tanulmányok sorozatával találkozhatunk, amelyek közül most csak azokat fogom szemlélni, amelyek közvetlenül kapcsolódnak Kisbali témáihoz.

(1) Papp Zoltán a Kisbali számára oly fontos kanti felvilágosodásdefiníciót idézi: „*A felvilágosodás az ember kilábalása maga okozta kiskorúságából.*” És az ezt követő sorok szoros olvasatával a következő tézishez jut: „Hogy bátrak legyünk, észhasználatra van szükség, s eszünk használatához bátorságra van szükségünk.” Így létrejön egy körköröség, amiről Kisbali azt mondta, hogy az igazi bátorság az ezzel való szembenézésben áll. (Szerintem a bátorságfogalom ilyen megkettőzése csak fölösleges bonyodalmakhoz vezet.) Papp Zoltán mellett érvel, hogy a kanti rendszer egészével ez a kör feltörhető, méghozzá – a schilleri elméletet szem előtt tartva – az „esztétikai tapasztalat” fogalmával.

(2) Somlyó Bálint azt a levelet állítja előtérbe, amelyet Kisbali Radnóti Sándor Winckelmann-monográfiájának kéziratot változatához írt. (A 2008-ban megjelent könyv előszavában Radnóti köszönetet is mond érte.) A könyv alcíme: *A modern művészetfogalom keletkezése*, és ezt a témát Somlyó most Benjaminra és a romantikára támaszkodva újra felgöngyölíti; így nem csak Kisbalival és Radnótival, hanem sokszor már Winckelmann-nal is vitatkozik.

(3) Radnóti Sándor és Szécsényi Endre Kisbali egy Joachim Riterről szóló tanulmányából indult ki, melynek címe: *A modern esztétika születése és a hegymászás szelleme*. Itt elsősorban Francesco Petrarcaról van szó, aki a Mont Ventoux hegyet megmászva állítólag először látott szépnek egy tájat. Kisbali azt mondja, hogy ezt a „látást” nem lehet elválasztani a hegy megmászásától. Ezt az

alapgondolatot Radnóti a táj elmélete, Széchényi pedig a fenséges fogalma felé próbálja meghosszabbítani.

(4) Popovics Zoltán tanulmánya arra hívja föl a figyelmet, hogy Kisbalit nemcsak a felvilágosodás kora érdekelte, hanem Michel Foucault is; és rajta keresztül a felvilágosodás és a kritika kapcsolata: a felvilágosodás maga is egyfajta kritika, és ezt a kritikát egy újabb kritikának kell alávetni. (Nem a posztmodern következik tehát, hanem a modernitás reflexívvé válása.)

Somlyó Bálint ezt írta barátja, Kisbali László halálakor: „csak immár legendássá lett tanulmányok maroknyi együttesét [hagyta ránk]. Hogy végül is miért? Valójában nem tudom rá a választ. Mindenesetre egész lényében volt valami végzetes diszkrépancia a formaakarás igénye és a formateremtés képessége között.” (ÉS, 2009. május 29.) A választ én sem tudom, de egy szép névsort összeállíthatunk: Munkácsy Gyula, Bence György, Vidrányi Katalin és Kisbali László. Óriási tudás, amely nem csapódott le művekben vagy életművekben. Közben mindannyian legendás tanáregyéniségekké váltak. Ha majd valaki megírja a XX. század második felének magyar filozófiatörténetét, akkor ezt az „írásgörcsöt” is értelmeznie kell.